

Robert Brent Toplin

Michael Moore's FAHRENHEIT 9/11: how one film divided a nation

Kansas (University Press of Kansas) 2006,
161 p., \$ 24.95, ISBN 0-7006-1452-4

In de zomer van 2004, toen de verkiezingsstrijd tussen zittend president George W. Bush jr. en uitdager John Kerry een hoogtepunt bereikte, bracht filmmaker Michael Moore *FAHRENHEIT 9/11* uit. De film was een manifest: een veroordeling van de Amerikaanse inval in Irak (2003), maar ook een persoonlijke aanval op het beleid en de legitimiteit van de Amerikaanse president. Moore argumenteerde in essentie dat Bush onterecht aan de macht was gekomen (ten nadele van Al Gore) en zijn land vervolgens in een illegale oorlog had gestort.

FAHRENHEIT 9/11, dat als politiek pamflet duidelijk op de verkiezingsuitslag wou wegen, slaagde er niet in Bush een tweede ambts-termijn te ontzeggen. De film leidde wel tot nieuwe debatten over de binnen- en buitenlandse politiek van de Amerikaanse president. *FAHRENHEIT 9/11*, die de Gouden Palm van

het filmfestival van Cannes won, haalde overigens niet alleen uit naar Bush en zijn regering. Andere politici, zowel uit het republikeinse als uit het democratische kamp, werden evenmin gespaard. Waarom had het Amerikaanse Congres alle bepalingen van de 'Patriot Act' (2003) zondermeer goedgekeurd? Waarom hadden de congresleden met de invasie in Irak ingestemd, maar hielden ze hun eigen kinderen liever thuis? De Amerikaanse media kregen ook een veeg uit de pan: hen werd aangewreven hun rol van kritische waakhond verwaarloosd te hebben. Kortom, Moore maakte met deze film weinig vrienden. Het mag dan ook niet verbazen dat verscheidene politieke instanties en media-instellingen in de tegenaanval gingen. En met succes. Zelfs wie aanvankelijk sympathie voor de film betuigde, werd er nadien liever niet mee geassocieerd. Volgens Robert Brent Toplin kreeg de film hierdoor een verdachte reputatie in de Verenigde Staten:

'FAHRENHEIT 9/11 has become recognized in the eyes of many Americans as an embarrassing example of over-the-top cinematic journalism, and Michael Moore has gained a reputation as an extremist and a propagandist (...) The carping against FAHRENHEIT 9/11, expressed by prominent figures in the mainstream media as well as political partisans on the Right, succeeded in making many enthusiasts of Moore's thesis tentative about articulating praise for his film'. (p. 4-5)

Toplin, die duidelijk meer sympathie heeft voor de linker- dan voor de rechterzijde van het politieke spectrum, tracht met het hier besproken boek een 'more broad-based assessment' (p. 5) van de film en zijn maker aan te bieden. Daarbij maakt hij, zoals het hierboven geciteerde fragment al aangeeft, een onderscheid tussen 'Moore's thesis' enerzijds en 'his film' anderzijds. Toplin argumenteert dat Moore als filmmaker een aantal methodologische fouten heeft gemaakt die hem en zijn FAHRENHEIT 9/11 kwetsbaar voor terechte kritiek maken. (Toplin publiceerde dit boek overigens vóór Debbie Melnyk en Rick Caine met hun documentaire

MANUFACTURING DISSENT (2007) Moores werkwijze veroordeelden.) Maar hij voegt er aan toe dat de basisboodschap van de film – Moores these – wel correct is.

Hoofdstuk 1, 'The Reel Politics of Michael Moore', schetst Moores achtergrond. Toplin zoomt daarbij vooral in op Moores spraakmakende debuut, *ROGER & ME* (1989). Terwijl de lezer veel informatie krijgt over de manier waarop die specifieke film tot stand kwam en over de kritische reacties die *ROGER & ME* losweekte, gaat Toplin nauwelijks in op de televisieprogramma's, films en boeken die Moore nadien produceerde. Spraakmakende producties als *BOWLING FOR COLUMBINE* (2002) krijgen verhoudingsgewijs weinig aandacht.

Het tweede hoofdstuk, 'The Anatomy of FAHRENHEIT 9/11', biedt een interessante analyse van Moores werkwijze als filmmaker. Toplin focust vooral op terugkerende stijlkenmerken van Moore: het inventieve gebruik van beeldmateriaal dat zelden of nooit op de Amerikaanse televisie te zien was, het feit dat de regisseur zichzelf opvoert als personage, het bijtende sarcasme van het commentaar, de doorzichte muziekkeuze die soms suggereert wat de commentator niet kan of wil zeggen (zoals J.J. Cale's *Cocaine* om het druggebruik van de jonge Bush in herinnering te brengen). Toplin uit zijn bewondering voor Moores kunnen maar spaart zijn kritiek evenmin. Een anatomische ontleding van de film brengt de auteur echter niet tot stand. Ook elders in het boek vinden we analyses van filmfragmenten of verhaallijnen, maar geen gestructureerde detailanalyse van de volledige filminhoud.

'A Sinister Exercise' (hoofdstuk 3) bespreekt uitgebreid de positieve en negatieve recensies die de film kreeg. 'The Partisan Documentary' (hoofdstuk 4) plaatst FAHRENHEIT 9/11 in een traditie van opiniërende documentaires als *HEARTS AND MINDS* (1975) en *ATOMIC CAFÉ* (1982). Hiermee legitimeert Toplin ook zijn classificatie van FAHRENHEIT 9/11 als een 'documentaire': een keurmerk dat de film volgens tegenstanders niet verdient. 'The impact of film' (hoofdstuk 6) onderzoekt in welke mate de film effectief invloed had op het kiesgedrag van Amerikanen

bij de presidentsverkiezingen van 2004, maar biedt geen sluitend antwoord. Terwijl deze drie hoofdstukken (3, 4, 6) vooral contextinformatie aanleveren, gaat enkel het vijfde hoofdstuk ('Let the debate begin'), dat inhoudelijk aansluit bij hoofdstuk 2 en naar mijn gevoel dus ook daar thuis had gehoord, in op de filmtekst. Toplin schetst hierin het skelet van de documentaire en identificeert de voornaamste narratieve lijnen. Hoewel hij af en toe wel op specifieke scènes ingaat, waagt hij zich opnieuw niet aan een gedetailleerde lezing van het details.

Toplin leverde met *Michael Moore's FAHRENHEIT 9/11* een interessant boek af, maar laat de(ze) lezer uiteindelijk toch op zijn honger zitten, teleurgesteld dus. Het blijft wachten op een diepgaande wetenschappelijke analyse van de film van *The official FAHRENHEIT 9/11 Reader*, het boek dat Moore en zijn team simultaan publiceerden.

Roel Vande Winkel